

De visie van Jan Willem Duyvendak, als hoogleraar samenlevingsopbouw verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en directeur van het Verwey-Jonker Instituut.

Te constateren valt dat de steden verschillende problemen kennen. In de eerste plaats problemen die te maken hebben met de woningmarkt: onvoldoende woningen voor huishoudens die meer zijn gaan verdienen en meer te besteden hebben gekregen. Deze mensen zijn mede door een gebrek aan door hen gewilde woningen de steden uitgetrokken naar dorpen en groeikernen in de regio of soms zelfs nog verder weg. Maar er zijn ook andere problemen in de steden, problemen die te maken hebben met mensen die er altijd al woonden en met nieuwkomers met geheel verschillende achtergronden. Gemeenschappelijk kenmerk van welhaast alle mensen die de laatste decennia ingestroomd zijn in de steden, is dat ze een laag inkomen hebben, een hoge mate van werkloosheid kennen en tal van andere sociale problemen hebben. Veel van deze mensen verkeren maatschappelijk gezien in een achterstandssituatie.

Beide typen problemen (van uitstromers en van instromers) vragen om aandacht, maar om een geheel verschillende aanpak. Problemen op de woningmarkt moeten opgelost worden met plannen voor fysieke stedelijke vernieuwing, het bouwen van meer kwalitatief betere en duurdere woningen, het aanpassen van voorzieningen, enzovoorts. Het na te streven doel is vooral de mensen die nu in de steden wonen maar een andere, vaak ruimere, woning willen, die keuzemogelijkheid ook in de stad te bieden.

De sociale problemen van de mensen, die helemaal niet van plan zijn om uit de steden te vertrekken, vragen om een aanpak, die gericht is op de verschillende 'sociale kwesties'. In de hele wereld is zichtbaar dat mensen met weinig kansen zich eerder in de steden verzamelen dan op andere plaatsen. Zij kiezen ook zelf

De gedifferentieerde buurt: een oplossing voor welk probleem?

eerder voor de stad dan voor het dorp, soms vanwege het contact met mensen uit dezelfde groep, soms omdat er in de steden meer mogelijkheden zijn voor legale en illegale, informele economische activiteiten, soms om minder geïsoleerd te zijn en niet voortdurend als 'vreemd' ervaren te worden. Een ieder kent zo zijn eigen voorbeelden, van Kollum tot Stap-horst en alles wat daartussen zit.

In beleidsnota's en plannen voor herstructurering worden deze twee typen problemen met elkaar verward. Maar al te vaak wordt impliciet, en soms zelfs expliciet, de suggestie gewekt dat sociale problemen op te lossen zijn met een fysieke aanpak. Dat nu is een misverstand waar de mensen met de grootste sociale problemen de dupe van kunnen worden. Het gaat om verschillende groepen mensen, om verschillende vragen en derhalve moet het gaan om oplossingen die gericht zijn op en uitgaan van de verschillende groepen zelf.

Meer kwalitatief goede en duurdere woningen om de mensen die meer te besteden hebben in de stad te houden, vraagt om nieuwbouw van een ander type woningen dan wel om renovatie van de bestaande woningvoorraad. Daar is ruimte voor nodig en daar moeten plannen voor ontwikkeld worden, gebaseerd op markt-onderzoek en in overleg met de mensen waar het over gaat.

Als die ruimte vervolgens gevonden gaat worden in buurten en wijken waar veel sociale problemen te vinden zijn en wanneer dan geargumenteed wordt dat er in die buurt en in die wijk te veel mensen met sociale problemen wonen en dat het beter is voor de mensen met de sociale problemen dat er meer mensen met een hoger inkomen in hun wijk komen te wonen, dan worden twee problemen op een verkeerde manier met elkaar verbonden. Het gevolg is dat mensen met sociale problemen zich op twee manieren 'gepakt' voelen: hun problemen worden niet serieus genomen en ze moeten ook nog een keer wijken voor de 'rijken'.

Zo wordt bijvoorbeeld in veel nota's gesproken over een 'oververtegenwoordiging' in de steden van huishoudens met lagere inkomens. Het gaat om het voorvoegsel 'over' voor 'vertegenwoordiging'. Een oververtegenwoordiging kan niet anders uitgelegd worden dan dat er te veel mensen zijn met lagere inkomens en dat dat feit op zichzelf een reden zou zijn voor sloop en vervangende nieuwbouw in een duurdere prijsklasse. Dat feit op zichzelf is echter geenszins een voldoende reden om plannen

voor drastische ingrepen te maken. Wél het feit dat mensen die nu in de steden wonen er de woning en woonomgeving van hun voorkeur niet kunnen vinden en daarom buiten de steden op zoek gaan.

Wat niet genoeg benadrukt kan worden, is dat geen overtrokken verwachtingen gekoesterd mogen worden van fysieke ingrepen voor het oplossen van sociale problemen.

Bij de aanpak van sociale problemen is het dan ook niet gewenst om zich zo exclusief te richten op het wonen en de buurt als nu in het Grote-stedenbeleid het geval is. Voor de stelling dat de buurt de oorzaak van sociale problemen is, is het wetenschappelijke bewijs bepaald nog niet geleverd. De mate waarin de buurt als zelfstandige factor zou bijdragen aan een versterking van sociale problemen is omstreden. Hoogstens kan worden gezegd dat in een buurt met veel problemen er wellicht minder uitdaging is om tot individuele verbetering te komen. Het bestaan van minder uitdagingen om tot verbetering te komen, leidt echter nog niet logisch tot de conclusie dat het om sociale redenen gewenst zou zijn duurdere woningen te bouwen in een wijk waar nu veel goedkope huurwoningen staan.

Is differentiatie van de woningvoorraad per wijk, zoals nu in bijna ieder herstructureringsvoorstel van de steden staat, dan nooit nastrevenswaardig? Zo kan dat ook weer niet gesteld worden. Differentiatie, gemengde buurten qua woningen en bewoners kan om andere redenen wel wenselijk zijn, bijvoorbeeld vanuit de gedachte van individuele keuzevrijheid voor de mensen die nu in de wijk wonen en graag een ruimere woning willen hebben, of omdat er leegstand van omvangrijke aard is, of omdat de bestaande woningen wegens bouwtechnische redenen dringend aan vervanging toe zijn.

Maar voor sociale problemen is differentiatie geen oplossing. Differentiëren om te integreren is ook een opmerkelijke weg, vooral omdat de meeste cohesie aangetroffen wordt in homogene buurten. In sociaal-economisch gemengde wijken wordt niet per se veel gedeeld.

Een politiek gericht op een vitale stad, zou zich beter kunnen baseren op keuzevrijheid voor alle stadsbewoners. Niet omdat iedereen ervoor zal kiezen om in een qua inkomen of cultuur gemengde wijk te gaan wonen, maar wel omdat een gewilde woning een goede motivatie blijkt te zijn om contacten te leggen in de

directe omgeving. En dat levert cohesie op. Keuzevrijheid kan herstructurering betekenen en zal leiden tot vormen van differentiatie. Maar tot een andere differentiatie dan die nu dreigt. Want opvallend genoeg mondt de huidige differentiatie juist uit in uniformiteit, leidt deze aanpak tot een hang naar het gemiddelde en derhalve tot gebrek aan keuzemogelijkheden. Soms lijkt het wel of alle gemeenten en alle corporaties in Nederland hebben bedacht dat het voor al hun wijken het beste is dat er minder huurhuizen komen en meer koopwoningen. Verschillen tussen steden en tussen wijken in de steden, ook die in sociaal-culturele zin, worden opvallend weinig gewaardeerd. Een wijk met vooral kwalitatief goede huurwoningen, of met veel oudere bewoners of juist met veel jeugd, spreekt niet echt tot de verbeelding van planners voor het Grote-stedenbeleid. Integendeel, het ontbreken van (uniforme!) differentiatie wordt als het probleem gezien. Zinsneden als 'deze buurt dreigt te vergrijzen' in gemeentelijke beleidsplannen leiden zonder uitzondering tot voorstellen om meer grondgebonden koopwoningen voor gezinnen toe te voegen.

Wie cohesie wil nastreven in wijken en in de stad moet niet streven naar een theoretische 'ideale mix', maar allianties aangaan met onder andere de zittende bewoners en hun de keuze bieden om te wonen waar ze willen en te de-

len met wie ze willen. Ook wie weinig fiducia heeft in 'menging' op buurtniveau als strategie voor de vergroting van sociale kansen voor de onderkant van de samenleving, moet oog houden voor de risico's van een te vergaande scheiding tussen groepen in de stad; zeker als de verschillen tussen buurten en wijken zo groot worden dat er werkelijk werelden van verschil ontstaan. Daar waar in het buitenland de verschillen tussen arm en rijk heel groot zijn en de arme en rijke wijken naar Nederlandse maatstaven qua oppervlak hele steden beslaan, treedt namelijk wel degelijk een 'buurteffect' op. In plaats van nu al te redeneren vanuit een dergelijk effect, is het hier en nu zaak om geconcentreerde perspectiefloosheid te voorkomen door sociale mobiliteit mogelijk te maken. En daarin spelen een fatsoenlijk inkomens-, werkgelegenheids- en welzijnsbeleid een grotere rol dan fysieke interventies.

Literatuurselectie

Kleinhans, R., L. Veldboer en J.W. Duyvendak (2000) Integratie door differentiatie? Den Haag: Ministerie van VROM.

Deze 'Visie' is gebaseerd op 'De stad, en de mensen die er wonen', geschreven door M. Meindertsma en J.W. Duyvendak en verschenen in Socialisme en Democratie, 1999-12.

O O S T V E E N

Beleidsonderzoek en Advies

Buurtmonitoring Leefbaarheidsonderzoek Lokale trendrapportages

Buurtmonitoring en leefbaarheidsonderzoek zijn onmisbaar bij het voorbereiden, uitvoeren en evalueren van buurtgericht beleid - zowel voor de gemeente als voor andere lokale organisaties. Een buurtmonitor kan u actuele en betrouwbare informatie geven over de feitelijke situatie in de buurten én de beleving daarvan door bewoners. Voorwaarde is wel dat het systeem goed wordt opgezet en relevante, bruikbare en betrouwbare informatie kan bieden.

Wilt u in uw gemeente een buurt- of wijkmonitor gaan ontwikkelen en/of leefbaarheidsonderzoek gaan uitvoeren? Of wilt u uw bestaande monitor een nieuwe impuls geven, zodat deze beter aansluit op nieuwe beleidsprioriteiten en gemakkelijker te gebruiken is?

Het is niet nodig opnieuw het wiel uit te vinden. Oostveen Beleidsonderzoek en Advies is gespecialiseerd in buurtmonitoring, leefbaarheidsonderzoek en lokale (sociale) trendrapportages. Wij bieden deskundig advies en kunnen desgewenst een volledige monitor voor u ontwikkelen en/of onderhouden.

Oostveen Beleidsonderzoek en Advies biedt maatwerk vanuit een ruime ervaring en is pas tevreden als u het ontwikkelde systeem werkelijk zinvol kunt gebruiken.

Elbertbos 1
7543 GV Enschede
Telefoon: (053) 430 55 96

Fax (053) 435 91 81
Internet: www.oostveen.net
E-mail: info@oostveen.net

Buurt Info

*Buurt Info:
praktische informatie
over het verzamelen
van buurtgevens*

Buurt Info is een informatieve website met veel praktische informatie over buurtmonitoring en over het verzamelen en presenteren van buurtgevens.

Binnen Buurt Info vindt u informatie over:

De opzet: wat is een buurtmonitor en voor welke toepassingen kun je zo'n systeem gebruiken?

Data over buurten en wijken: welke manieren zijn er om buurtgevens te verzamelen (registraties, bewoners, sleutelfiguren) en aan welke voorwaarden moeten de gegevens voldoen om ze zinvol te kunnen gebruiken?

Presentatie van de gegevens. Waar moet u op letten bij het presenteren van buurtinformatie op papier of in elektronische vorm? Welke software kunt u daarbij gebruiken?

Buurt Info bevat ook veel handige links naar andere interessante plaatsen op Internet, zoals websites over buurten, gemeenten in cijfers, relevante instellingen en tijdschriften.

Buurt Info is er in twee vormen:

Op Internet: <http://www.oostveen.net/BuurtInfo>

Geen Internet of liever een tastbare publicatie? Bestel dan de papieren versie voor f 17,63 (€ 8,-) en bel 053-4305596.